

Kapitalismoa borrokatu

Martxoan piztu zen berriz ere Banksyren identitateari buruzko eztabaida. Londresko Queen Mary unibertsitateko ikerlari batzuen arabera, berrogeita bi urteko ingelesa da kale-artista. Robin Gunningham, hain zuzen ere. Urte askotarako. Ez da lehen aldia izen hori prentsan ageri dena. Banksyren inguruko paradoxak asko baitira, eta bat hauxe, nor den ezkutatz, obra azpimarratu ordez identitateari buruzko interesa piztea. Hilabete batzuk lehenago izan genuen bere ustezko azken lanaren berri ere. Londresen bertan, Frantziako enbaxadaren parean, Cosette negarrez gas hodei batean bildua, QR kode bat aldamenean, urtarrilean Calaisen poliziaren esku-hartzearen bideoa, gas negar-eragilea European sartu nahi duten errefuxiatuen aurka. Ematen du gogoetarako Robinen –edo dena delakoaren– horma-irudiak.

Euskal Herriko bost kale artisten lana oinarri, kale artearen inguruko gogoeta eta eztabaidarako plazaratu du DSS2016k *Hormek diote* proiektua. Asmo horretan egin dira martxoan zehar grafiti tailerrak, Keiwan Karimi zinegile iraniarraren *Writing on the City* filmaren proiektzioa... Eta asmo horrekin antolatu zuten martxoaren 9an 'Arteak kale egiten duenean' hitzaldia, Garoa liburu-dendan. Bertan Xabier Gantzarain arte adituak Banksy aipatuz abiatu zuen gogoeta. 2010ean Donostian azaldu zen Banksyrena izan zitekeen grafiti bat. Estiloagatik. Uneagatik (iraila zen, eta Zinemaldiak artista beraren *Exit Through the Gift Shop* filma eman zuen). Zailantza aurreko paradoxan errotzen zen: Banksyrena ote zen? Hots, artea? Orduan udaltzainek egin zuten eztabaidaren absurdotasunaren inguruko performancea, pintura zuriz.

Arteak kale egiten duenean, inork arte gisa ikusten ez duenean, inork ez duenean errespetatu beharreko obra bat ikusten, beste zerbait bihurtzen da; ez da gorde beharreko artea, ez da laudatu beharrekoa, gizartearen parte da, eztabaidaren parte. Orduan funtzionatzen du ondoena.

Halaxe jaso zituen Ander Perezek Gantzarainen hitzak.

Eremu publikoan muralak egiteko, edo kartel eta pankartak jartzeko debekuak gero eta zorrotzagoak bilakatzen ari diren honetan, Donostia eta hiri inguruko bost horma jarri dituzte DSS2016koek kale-artisten eskura. Libre izan dira artistak nahi izan dutena margotzeko, zegozkien metro karratuetan, bizikidetzaren gaia ardatz. Kale-artista baztertuak zentrora ekarri nahi izan ditu proiektuak. Modu figuratuan bostetik lau, eta literalean azkena. Urumeako igogailuko horma izango omen da, hain zuzen ere, ikusgarriena, eta hirigunetik proiektuari hedapena eta izaera emango diona.

Kosta egin omen zitzaien proiektuaren kudeatzaileei kale-artisten baiezekoak lortzea, Koldo Almandoz koordinatzaile artistikoak berak adierazi zuenez. Zailtasun horien harira, irratian aditu genion Xabi Payari erosotasun eremutik ateratzea dela elkarbizitza sustatzeko bidea. Gerta zitekeen, ordea, kale-artistak soilik sentitzea deseroso. Baina, badaude kontraesanak eztarrian, urrezko kaiolara begira dagoena deseroso sentiaraztea lortzen duten artistak. Igor Rezola bat. Berari egokitu zitzaion Urumeako igogailuko horma. Eta Igor Rezolak gol. Laurogeiko hamarkadako pintaden estilo landuan idatzi zuen honakoa: «KAPITALISMOA BORROKATU». Eta ondoren pintada ezabatu zuen, udal poliziaren gaur egungo estilo garaikidean. Ez osorik, baina. Geroztik Urumeako igogailuan «KAPITAL» irakur liteke, eta orbain zuri bat du ondoan.

Gantzarainen definizioari heltzen badiogu, alta, Rezolak lortu du aurrez saldutako obra, urrezko markoduna izanagatik ere, arte egitea. Kapitalak kale artea bere egin nahi izanagatik, ez dio utzi bere lana kapitalizatzen. Nahi izan balu egin ahal izango zukeen, berez. Proiektuarentzat sekulako heldulekua izan zitekeen, benetako gogoeta bat abiatzeko,

esaterako, kapitalismoaren eta bizikidetzaren arteko loturari (edo loturarik ezari) buruz. Baina, ez da, nonbait, errentagarria. Hobe ez-gogoeta aurrez diseinatutako markoaren barruan garatu, eta abortatu.

Aillet eta Baionako Zirtzilak

Bestelako arte obra batek harrotu ditu hautsak Baionan. Marc Aillet Baionako apezpikuak katedralaren lau hormen artean jarri zuen, ikusgai, Lukasz Murzyn artistak eginiko bideoa. Bular bat tanta jario, odola mihise zuritan, haurdun dagoen emakumearen sabel joria, hamar minutuko abortuaren aurkako propaganda, etengabeko proiektzioan, bataiarrien gain-gainean. Artistak ukatu egin ditu akusazioak, ordea. Bideoaren helburua (ez gaia, helburua) erlijioari loturikoa omen da hertsiki. Sabelak eta haur sortu berriak miserikordiari egiten diotela keinu, eta ez abortuaren inguruko polemikari. Hori bai, katolizismoa beti egon dela abortuaren aurka, noski. Nahikoa azaldu du.

Aillet bera ezaguna da lehendik, abortuaren aurkako adierazpenengatik zein eskuin muturreko ideiak aho bizarrik gabe adierazi izanagatik. Martxoaren 8an, urteroko manifestazioaz gain, integrismo katolikoaren kontrako martxa deitua izan zen, Espainiako karrikatik apezpiku etxera. Eta azken aldian hitzetik hortzera ibili da bere izena, bai frantziar ministroen ahotan, baita ostatuetako garagardo artean ere. Daesh mugimendua eta abortuaren aldekoa konparatu zituen txio poetikoa dela-eta, ez da gutxi hitz egin. Mesede ederra, otsailean bertan Ziburuko ihauterietan Zanpantzarren epai-ketan nor erre erabaki behar zutenentzat. Monsinorearen irudia sutan. Ez zen hautu zaila. Laikotasun agresiboa zer den.

Ziburuko ihauteriek Pariseraingo zalaparta sortu bazuten, Baionako ihauterietan iraganak, aldiz, ez dira erdal elebarraren belarrietara heldu (zenbat zor diogun gure diglosia maiteari). Han ere Ailleten parodiak irri karkaila andana bat

sorrarazi zuen, alta. Otsailaren 27an Baionako karrketan egitekoa zen... zera. Ez zen Libertimendua. Ez maskarada. Ez Kaskarotak. Zirtzilek beraiek plazaratutako mezuan hala azaldu zuten: «Ez denez halako ohiturarik Baionan, ez gara sinbologian hainbeste sartzen. Adierazteko formak gaitu interesatu eta pertsonaien barnago pentsatzeak lan luze eta sakonagoa eskatuko luke». Hala, azken aldiko gertakarien irakurketa satirikoa eginez eta dantza, antzerkia eta bertsoa nahasiz eskaini zuten ikuskizuna Baionako eta baionartutako 40 gaztek, ihauterietarako bereziki sortu kolektibo informal batean bildurik. Baionako karrrikak okupatzea zen helburua, baina, euriak aurre hartu zien eta aterpean egin behar izan zuten. Zorionez, hurbil zuten berriki zabaldu aterpea. Zizpa gaztetxean laurogeita hamarreko hamarkadako Patxa mugimenduaren hari-muturrak ikus daitezke dantzan. Euskararen aldeko mugimendua, antimilitarista, feminista... Aillet militar-semea latinez otoitzean antzezteko toki aproposa, funtsean. Zizpa mukurru. Bazkarirako txartelak aspaldi agortuak. Besta giroa. Arrakasta.

Eta dagoeneko zentzua galtzeraino erabili dugun esaldia izan arren, kasu honetan perbertsio gabe esan daitekeela-koan nago: arrakasta ez zen emaitza izan, prozesua baizik. Zirtzilek hala zioten:

Aldi berean parada bat [da] baitezpada elkar ezagutzen ez duten jendeak halako ekimen batean parte harrarazteko. Halakoetan, prozesua baita interesgarriena, hots, euskaraz pentsatu eta muntatu egintza, talde dinamika baten bidez.

Eta hala dio Lukuk: «Bakoitza, bere kulturaren sortzeko, birsortzeko ahaldun egiteko kultura du garatzen tobera berriak. Kontsumitzaile izaitetik partaide aktibo izaiterat». Ahalduntzea, produkzioa eta erreprodukzioa, parte hartze aktiboa... No/to, martxoak 8.

Ez dut Libertimenduaren erreseina bat egingo. Baina, Antton Lukuren transmisiorako sena ezin aipatu gabe utzi. Badirudi, izan ere, berak eta ingurukoek eginiko lanari esker, besteak

beste, gero eta gogotsuago hurbiltzen dela jendea, oro har, halako emanaldietara, ikusle zein parte-hartzaile gisa. Lehen egiten ez ziren lekuetan hasiak dira halakoak antolatzen eta aspaldi bazterrera utziak ziren lekuetan berreskuratzen. Libertimendua Garazin berpiztu zutenetik, hamargarren aldiz ospatu da aurten. Eta Iñaki Etxeleku izan da, bestalde, Baionako ikusgarria zuzentzeko ardura izan duena –eta lana kolektiboki garatu dadin bultzatu duenatarik bat–. Ez da kasualitatea Etxelekuk berak Lukuren zuzendaritzapean toberak antzeztu izana lehenago.

Libertimenduaren izpiritua eta ama txarrak

Antton Lukuk eman omen zizkien zenbait ideia Maialen Fauthoux eta Arantxa Hirigoienei ere haien azken sorkuntza lanerako. Txikia da gure mundua. Ama-2 taldea osatzen duten antzezleek *Ama'tur* deitu dute sakelako antzerki formatuan ematen ari diren azken lana, amateurak baitira, eta haien azken *tourra* baita. Trilogia baten parte dela esan liteke, nonbait, bikote gisa sorturiko *Tripakiak* lehen lanean (2011) haurdunaldiaz aritu baitziren (bi antzezleak haurdun zirela), eta *Amakiak* bigarren lanean (2013) ere amatasuna baitzuten gai nagusi. Oraingoan guraso eta gazteen arteko harremanak dituzte aipagai.

Lehen bi lanetan Arantxa Iturberen *Ai, ama!* liburua izan bazuten oinarri, oraingoan Carles Capdevila kazetari katalanaren esketxak izan dituzte abiapuntu. Irigoienek azaltzen duen gisan, Capdevilak pasarazten duen mezua da «guraso perfekturik ez dela, baizik eta behar direla guraso zoriontsuak. Eta heziketa umorearekin egiten bada pasatzen dela aise errazago».

Plaza publikoa hartzeko moduak eta moduak daude. Toberena da bat, formatu handikoa, gai publikoak mintzagai, gizon ahotsez maizegi. Bestelakoa da Ama-2rena, eremu pribatuko gaiak oholtzara eramanez, eta, beraz, pertsonala

politiko eginez. Formatu txikian, ez handiekiko beldurrez, handirako beharrik gabe baizik.

Amen denbora eskasia, aiten presentzia eza, zorriekiko gatazkak, ama ona izatearen presioa, dentistak eta osteopatak, tisanak eta garagardoak. Funtsean, amatasuna deskralizatzen du antzerkiaren mamiak. Eta gehiago azalak. Bi antzezleak langile eta antzerkilari amateurak dira, eta taula gainean izanik aldarrikatzen dute, justuki, «badela leku denendako antzerkian, izan amatur, izan profesional. Ikusleetan ere, badela edozein antzerki ikusteko aski ikusle. Denetarik behar dela eta badela».

Martxoaren 12ko Domintxaineko emanaldian, laurogei pertsonatik gora izan zituzten ikusle. Bertan zen Mattin Irigoien antzerki idazlea (besteak beste). Eta hala bota zigun hark, jende andana ikusirik harridura azaldu genionean: «ageri da libertimenduaren izpiritua, oraino». Hiru aste lehenago eman zuten Donapaleun. Eta transmisioa ez da soilik bertikalki gertatzen den zerbait.

Luhuson estreinatu eta Miarritzetik, Domintxainetik eta Baionako Zizpa gaztetxetik iragan ondoan, oholtzaz oholtza jarraitzeko asmotan dira, eta EHZ jaialdian izanen dute azken emanaldia. Garaiz zaudete. 🍷